

Yanılan kim, kandırılan kimler?

Bir yazarın yeni bir kitabı çıktı. İsmi: “II. Abdülhamid’de Yanılanlar.”

Kitabın yazarı, “yanılanlar” listesine Bediüzzaman Said Nursî’yi de dahil etmiş.

Kendince gerekçeleri sıralayan yazara göre, Said Nursî Sultan Abdülhamid hakkında çok aldanmış ve daha sonra bu yanılgısını anlayarak kendini “paylama”ya yönelmiş.

Acaba öyle midir?

İlmin izzetini koruyarak ve muhakemenin terazisini sağlam tutarak, bu tarihî meseleye etraflıca bakmak gerek.

Sultan Abdülhamid ve Üstad Bediüzzaman

Bediüzzaman Said Nursî’nin Sultan Abdülhamid hakkında yanıldığını ve bu yanılgısını da kabul ettiğini iddia eden yazar, bu iddiasını destekleyecek bir tek söz, bir tek delil zikretmiyor, daha doğrusu zikredemiyor.

Zira, hakikatte öyle bir durum söz konusu dahi değil.

Yazarın zikrettiği iktibaslar ise, mânâ ve makam ve maksat itibarıyla “yanılgı iddiası”yla uzaktan yakından bir alâkası bulunmuyor.

Hemen ifade edelim ki, Üstad Bediüzzaman’ın Sultan Abdülhamid’in şahsını hedef alan, kötüleyen veya küçük düşüren bir tek sözüne rastlanılmış değil.

Bilâkis, şahsî hayatı itibarıyla Abdülhamid’i diğer padişahlar arasında “bir veli derecesinde” gördüğünü ifade ile ona “Şefkatli padişah” ve “Sultân-ı mazlûm” diyor. (Bkz: Münâzarât ve Divân-ı Harb-i Örfî’deki ilgili bahisler.)

Bununla beraber, Sultan Abdülhamid’in 33 yıl takip ettiği siyaseti ve yine kendi tâbiriyle “mecbur olduğu istibdadı” yerden yere vuran Said Nursî, “İstibdada her nerede rastlarsam, sille vuracağım” demiş ve demekte berdevam olmuştur.

Şu farkla ki, zamanla gördüğü ve bizzat mâruz kaldığı istibdatları derecelendirirken, Sultan Abdülhamid devrini “zayıf istibdat”, Meşrûtiyet idaresini “şiddetli istibdat”, Cumhuriyet dönemindeki uygulamaları ise “mutlak istibdat” şeklinde tarif ve tasvir etmiştir.

Evet, Said Nursî, bu mânâdaki bakış ve değerlendirme tarzını hiçbir zaman ve hiçbir eserinde değiştirmiş değil.

Dolayısıyla, “Yanıldım” veya “Özür dilerim” demesini gerektirecek bir durum söz konusu dahi değil.

İşte bunun ispat delilleri...

Said Nursî, defalarca tabedilen ve yıllar sonra tekrar gözden geçirerek neşrettiği Divân-ı Harb-i Örfî isimli eserinin başında (Mukaddime’de) aynen şöyle diyor: “Vaktâ ki hürriyet divanelikle yâd olunurdu; zayıf istibdat tımarhaneyi bana mektep eyledi. Vaktâ ki itidal, istikamet; irtica ile iltibas olundu; Meşrutiyette şiddetli istibdat, hapishaneyi mektep yaptı.”

Bu ifadeler gösteriyor ki, Sultan Abdülhamid dönemini “zayıf istibdat” olarak görüp öyle tasvir ettiği için, tımarhaneye gönderilmekle “taltif” edilmiş.

Gördüğü taltifi de aynı eserin sonunda şu sözlerle izah ediyor: “Evvel (1908’den evvel) Şark’ta fenalığın sebebi, Şark’ın uzvu hastalanmış zannediyordum. Vaktâ ki, hasta olan İstanbulu gördüm, nabzını tuttum, teşrih ettim (açıp baktım). Anladım ki, kalbindeki hastalıktır, her tarafa sirayet eder. Tedâvisine çalıştım; bir divânelikle taltif edildim.” (Age, s. 87) Evet, buna mümâsil daha birçok delil vardır ki, Said Nursî Sultan Abdülhamid’in şahsıyla değil, ancak siyasetiyle hesaplaşmış ve pençeleşmiştir.

Bütün kuvvetiyle hürriyet ve maarif için çalışan Said Nursî, Dersaadet’e gelerek fikir ve kanaatini ifade etmesine mukabil, burada Mutlakîyet hükûmeti tarafından hapishane ve tımarhaneye gönderilerek cezalandırılmış.

Zaman ise, fikre ceza ile mukabele eden Sultan Abdülhamid’i değil, Üstad Bediüzzaman’ı haklı çıkarmış.

Bu durumda, akıl, fikir, iz’an, vicdan diyor ki, aldanan kişi Said Nursî değil; olsa olsa bir başkası olabilir.

Sultan II. Abdülhamid’in şahsiyeti hakkında cidden yanılan ve daha sonra bu yanılığını itiraf ile onun ruhaniyetinden özür dileyenler olmuştur.

Bu hususu, Enver Paşanın hatıraları ile Mehmet Âkif ve Rıza Tevfik gibi şairlerin eski ve yeni şiirlerinde açıkça görmek mümkün. İşte, Filozof Rıza’nın nedâmet yüklü şiirinden bir dörtlük:

Divane sen değil meğer bizmişiz,

Bir çürük ipliğe hülya dizmişiz,

Sâde deli değil edepsizmişiz,

Tükürdük atalar kiblegâhına.

“II. Abdülhamid’de Yanılanlar” isimli kitabında sözü Bediüzzaman Said Nursî’ye getiren yazar, ne yazık ki bu mümtaz şahsiyeti de “yanılanlar” kategorisine dahil ederek, büyük ve katmerli bir yanılığın içine düşmüş.

Öyle ki, iddiasını ispat etmek için Üstad Bediüzzaman’dan naklettiği sözlerle kendi kendini tekzip eder bir duruma düşmüş.

İşte, adı geçen kitabın 79. sayfasında Münâzarât isimli eserinden iktibasen aktardığı Said Nursî’nin sözleri: “Hükûmete hücum edenler, bazıları ‘Haydo, Haydo’ derlerdi, bazıları ‘Haydar Ağa, Haydar Ağa’ derlerdi; ben ‘Haydar’ derdim, şimdi de ‘Haydar’ diyorum...”

Ey vicdan ve insaf sahipleri! Bu sözlerin ve böylesi bir duruşun içinde “yanılgı”nın ve yanılgıdan dolayı duyulan pişmanlığın esâmisi dahi var mıdır? Dahası, bizâtihi bu sözler, Üstad Bediüzzaman’ın Sultan Abdülhamid hükûmeti hakkında dosdoğru, istikametli ve istikrarlı bir fikrin sahibi olduğunun ispatı mahiyetinde değil midir?

Ama, buna rağmen “yanılgı” itham ve isnadının sahibi olan yazar, meseleyi rayından saptırıyor ve bakın konuyu nasıl alâkasız bir alana çekerek alâkasız mı alâkasız yorumlarda bulunuyor...

Meselâ diyor ki: “Evet, Said Nursî hep ‘Haydar’ demiştir; ama, özellikle Hüseyin Cahit ve fikirdaşları tarafından bilerek çarpıtılan haberlere o da bir nebze olsun inanmıştır. Nitekim, daha sonra bu hatasını görüp kendi kendini paylamaktan geri kalmamıştır.” (S. 79)

Aşağıda açıkça ispat edeceğimiz gibi, maalesef bilgi sahibi olmadan fikir beyan etmeye kalkışan bu yazar arkadaşımız, yanılgının güyâ gerekçesi olarak da Üstad Bediüzzaman’ın bir başka eserinden şu sözlerini alıp naklediyor:

“Eski Said, bâzı dâhî siyâsî insanlar ve hârika ediplerin hissettikleri gibi, çok dehşetli bir istibdâdı hissedip ona karşı cephe almışlardı. O hiss-i kablelvukû tâbir ve te’vile muhtaç iken, bilmeyerek resmî, zayıf ve ismî bir istibdat görüp ona karşı hücum gösteriyorlardı. Halbuki onlara dehşet veren, bir zaman sonra gelecek olan istibdatların zayıf bir gölgesini asıl zannederek öyle davranmışlar, öyle beyân etmişler. Maksat doğru, fakat hedef hatâ...

“İşte Eski Said de, eski zamanda böyle acip bir istibdâdı hissetmiş. Bâzı âsârında, ona hücumla beyânâtı var.” (Kastamonu Lâhikası, s. 50.)

Hemen ifade edelim ki, Üstad Bediüzzaman’ın “dâhî siyâsîler ve hârika edipler” diye kast ettiği şahıslar arasında Hüseyin Cahit ismi yoktur ve olamaz.

Zira Bediüzzaman, Münâzarât isimli eserinin daha ilk baskısında Tanin gazetesi muharriri H. Cahit’le yıldızının barışmadığını, onu yanlı ve hatalı bulduğunu, buna mukabil Mizan gazetesi muharriri Mizancı Murad’ı kendine yakın bulduğunu beyan ediyor.

Keza, Hüseyin Cahit, başlangıçta İttihatçı olduğu gibi, sonradan da Halkçıların cereyanında yer almıştır. Murat Bey ise, Ahrar grubundandır ki, 1908’de Ferah Tiyatrosunda maruz kaldığı baskılar karşısında, Üstad Bediüzzaman canını ona siper etmiştir.

Esasen, Üstad Bediüzzaman’ın kast ettiği “dâhî siyâsîler ve hârika edipler”in birincisi ve belki de en büyüğü Namık Kemâl’dir. Onu basiret sahibi ve “ehl-i kemâl” bir zât olarak yâd ediyor.

Nitekim, onun “Hürriyet Kasidesi”nde geçen “Ne mümkün zulmile, bîdâd ile, imha-yı hürriyet; Çalış, idraki kaldır muktedirsen âdemiyetten” şeklindeki sözüne, Sultan Abdülhamid’in değil, ondan sonra gelen gaddarların müstehak olduğunu açıkça ifade ediyor.

İşte, Namık Kemâl gibi hürriyetçilerin “maksatlarını doğru, hedeflerini hatalı” kılan sır burada yatıyor.

Onlar (M. Âkif dahil), gelecek şiddetli bir istibdadı hissetmişler, ancak bütün suç ve günahı Sultan Abdülhamid’e yıkarak onun şahsına hücum etmişler.

Üstad Bediüzzaman hakkında ise, öyle bir durum söz konusu dahi değil. Zira o, Sultan Abdülhamid’in şahsını değil, onun zamanındaki müstebid siyaseti hedef alarak, birtakım tenkit ve itirazlarda bulunmuştur.

Bediüzzaman, sonradan gördüğü “beterin beteri” şeklindeki istibdada bakarak, hem eski edip ve siyasîlerin düştüğü hatayı tevil etmiş, hem de mâruz kaldığı eski ve yeni baskılar karşısında yeni bir “durum muhakemesi”nde bulunmuştur.

Yeni durum ise şudur: Said Nursî, İttihatçıların ölüm kusan Divân-ı Harb-i Örfî Mahkemesinde, onların yüzüne karşı Sultan Abdülhamid için “Şefkatli Padişah” tâbirini kullanırken, aynı isimli eserinde, o sultanın hükümet devrini de “hürriyetin divanelikle” yâdedildiği “zayıf istibdat” şeklinde tarif ediyor.

Yine, aynı eserin “Yarı Cinayet” faslında ise, Sultan Abdülhamid’e “maarif” hususunda nasihate kalkıştığı için başına türlü musibetlerin geldiğini; bir başka bahiste de padişahın “ihsân-ı şâhane”sini reddettiği için tımarhane ve hapishaneyi boyladığını hatırlatıyor.

Bütün bunlar, tarihî birer vak’adır. Bu vak’aların gizlenecek bir yanı yoktur. Sadece, biri diğerinden beter yönetimler ve gelenin gideni arattığı rejimler vardır. O kadar.

Dolayısıyla, Sultan Abdülhamid döneminde uygulanan “zayıf istibdat” da görmezden gelinemez.

Nitekim, Said Nursî, yine Münâzarât isimli eserinde “Sâbık istidbadı hürriyet zanneden ve Kânun-u Esasiye itiraz eden adamlara” itiraz etmekte haklı olduğunu, bu eserin yıllar sonraki baskılarında da aynen tekrar ediyor. (Age, 125.)

Yine aynı eserin aynı sayfasında geçen bir ifadesi daha vardır ki, meseleyi aslında temelinden hallediyor. Buyrun, okuyalım: “...İstibdat, kendini muhafaza etmek için herkese vesvese verdiği gibi, beni İnkılâptan (1908) on sene evvel (yıl 1898, henüz 20 yaşlarında) aldattı ki, ehl-i ihtilâl’in (Hürriyeti, Meşrûtiyeti isteyen Yeni Osmanlıların) ekseri masondur. Lillahilhamd, o vesvese bir-iki sene zarfında zail oldu. Ta o vakitte anladım; bizim ekser Ahrarımız (Yeni Osmanlılar içindeki hürriyetçiler), mutekid (itikat sahibi) Müslümanlardır.”

NOT:

Bahsini ettiğimiz bilgiler hakkında, elimizde orijinal belgeler var. Bu belgelerin bir kısmı, 1910’lu yıllara ait Osmanlıca matbu eserlerdir. Diğer bir kısmı ise” bazı kupürlerini gördüğümüz”Üstad Bediüzzaman’ın vefatından üç yıl öncesine, yani 1957 senesine ait yine Osmanlıca teksir nüshalardır. Gariptir, yeniden teksir edilen Divân-ı Harb-i Örfî isimli eserin baş tarafına kendi el yazısıyla “Kırk altı sene evvel tabedilmiştir” ibaresini koyuyor. Hemen altında ise, 46 sene boyunca hiç değiştirmedeği sözleriyle (altı çizgili) devam ediyor: “Vaktâ ki hürriyet divanelikle yâd olunurdu; zayıf istibdat tımarhaneyi bana mektep eyledi...” Yanıldığını kabul eden bir kimse, âhir ömründe bu sözleri sarf etmez, vesselâm.